
«Jeg svarte mest ja». Barns stemmer i pedagogisk forskning

Inger Vigmostad
Høgskolelektor, Høgskolen i Innlandet

Denne artikkelen beskriver barns deltakelse i pedagogisk forskning og kvantitative undersøkelser med etiske dilemmaer knyttet til dette. I innovasjons- og utviklingsprosjektet «Kultur for læring» ved Høgskolen i Innlandet benyttes digitale spørreundersøkelser med lyd, bilder og «smileys» for barnehage og 1.-4. trinn i grunnskolen. Denne nyere formen for kartlegging har skapt stor debatt. Syntet på barn vil påvirke forskningsvalgene som blir gjort, og det er avgjørende forskjeller mellom å forske på eller med barn. Etiske hensyn til barn som en sårbar gruppe med særlige behov blir belyst og sett i sammenheng med muligheten denne metoden gir for barns medvirkning, slik at barns stemmer kan bli hørt.

Bakgrunn for artikkelen er debatten i ulike medier om barn deltakelse i kvantitativ forskning og valg av metoder. Dette har vært diskutert på både et lokalt og nasjonalt nivå. Spørreundersøkelser beskrevet som «smilefjesmetoder i barnehager og på småskoletrinene» har skapt både engasjement, strid og profesjonell uro med kritikk fra både lærere, foreldre og fagfolk. Oppslag om destruktive kartlegginger betegnet som en form for barnemishandling og strukturell mobbing, er et eksempel fra debatten (Lerø, 2020).

Fagmiljøer ved Høgskolen i Innlandet har reist spørsmål om forskningen er i tråd med prinsippet om barns beste, og det skrives at det «handler også helt overordnet om verdimeslige og vitenskapsteoretiske begrunnelser for forskning og hva forskningen bør bidra med» (Jørstad, 2020).

Lærere i barnehage og skole har også meldt inn en rekke saker til Lærerprofesjonens etiske råd der de uttrykker bekymring på grunn av økende bruk av kartlegging, måling og testing. Det etiske rådet skal være et etisk kompass i et uoversiktlig landskap, og rådet har derfor utarbeidet en etisk sjekklister for å løfte fram aktuelle problemstillinger (Korsmo, 2020).

Som følge av denne aktuelle debatten om forskningsmetoder med barn vil tilnærminger og utfordringer en kan møte med barn som informanter bli presentert, og hensikten er å belyse og problematisere spørsmålet om hva forskningsetiske vurderinger kan bety når det gjelder forskning med barn i kvantitative undersøkelser.

Temaet er begrunnet med erfaring fra prosjekter med spørreundersøkelser i barnehager og skoler ved Senter for praksisrettet utdanningsforskning (SePU) ved Høgskolen i Innlandet, og prosjektet «Kultur for læring» er valgt som eksempel. Dette er et forbedrings- og innovasjonsarbeid for alle grunnskoler (2016–2020) og barnehager (2017–2021) i samtlige kommuner i tidligere Hedmark fylke. «Kultur for læring» er en felles satsing for god kultur for læring og utvikling i samarbeid med daværende Hedmark

fylkeskommune (Høgskolen i Innlandet, 2020). Prosjektet danner utgangspunkt for videre diskusjon om barns stemmer i pedagogisk forskning. Her er alder avgrenset til å omfatte de eldste årskullene i barnehagen og elever på skolens 1. til 4. trinn. Etter en presentasjon av temaet og teoretiske tilnærminger vil metoder knyttet til barns deltagelse og medvirkning bli belyst med forskningsetiske vurderinger og utfordringer ut fra ulike perspektiver.

Bakgrunn for tema og teoretiske tilnærminger

Det har skjedd et skifte i synet på barn i de senere år. Dette vises gjennom at barns juridiske rettigheter er styrket, de skal høres i saker som angår dem, og det skal legges vekt på deres meninger, for eksempel om barnehagens og skolens kvalitet. Barn er mennesker med rettigheter knyttet til det de er nå, og ikke at de senere kommer til å bli voksne (Staksrud, 2013, s. 75). Dette gir metodiske implikasjoner og utfordringer, og ifølge Staksrud har barn rett til at forskning med dem gjøres på en like god måte som med voksne. Det innebærer at forståelsen av at gruppen barn, slik som voksne, ikke er en homogen gruppe, men består av ulike individer. Barn ses som kompetente og kunnskapsrike informanter, som kan delta i forskning og svare på spørsmål – også i kvantitative undersøkelser (2013, s. 75). Ut fra denne forståelsen vil beslutninger som får konsekvenser for barn, være fundert på forskning med barn, siden det gir muligheter for at barn kan medvirke og ha medinnflytelse på barnehage- og skoletilbudet.

Barns deltagelse og medvirkning

Innen forskning har det vært lang tradisjon for å forske på og om barn, og for å behandle barn som objekter heller enn subjekter (Bae, 2007). Endringer for hva det vil si å være barn i dag har medført at ansatte i barnehage og skole må utvikle kunnskap om hva det innebærer å møte barn som subjekter (Bae, 2007; Sommer, 2006; Tangen, 2011; Nordahl, 2010). Barne-

perspektivet har blitt tydeligere etter at Norge ratifiserte FNs barnekonvensjon om barns rett til medvirkning og innflytelse (Forente Nasjoner, 1989). Å arbeide ut fra barneperspektivet innebærer at prinsippet om barnas beste preger virksomheten, og i Lov om barnehager (2005, § 3) er barns medvirkning beskrevet som rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet. Barn skal jevnlig få mulighet til aktiv deltagelse i planlegging og vurdering av barnehagen, og deres synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med alder og modenhet.

Medvirkning tilsier også at barn skal få støtte til å delta aktivt i beslutningsprosesser, noe som forplikter til å forholde seg til barns synspunkter på en måte som innebærer at vi møter barn på deres betingelser, og at vi tar hensyn til det barn forteller oss, og hva vi gjør med informasjonen vi får fra dem. (Bae, 2006). Å bruke barn som deltakere og informanter i spørreundersøkelser betyr dermed at deltakelsen må få innvirkning og konsekvenser for utvikling og forbedring av den pedagogiske praksisen.

I grunnskolen er det stadfestet at elevene skal ha medansvar og rett til medvirkning, jf. opplæringsloven § 1-1, formålet med opplæringa (opplæringslova, 1998), og i læreplanens overordnede del finner vi at elevene skal erfare at de blir lyttet til i skolehverdagen, at de har reell innflytelse, og at de kan påvirke det som angår dem. Videre skal de få erfaring med og praktisere ulike former for demokratisk deltakelse og medvirkning. Når elevenes stemme blir hørt i skolen, opplever de hvordan de selv kan ta egne bevisste valg. Slike erfaringer har både en verdi her og nå, og det forbereder dem på å bli ansvarlige samfunnsborgere (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9).

Dette vil si at barn skal høres i saker som angår dem selv, og det skal legges vekt på deres mening. Barns deltagelse og medvirkning er som beskrevet et viktig

prinsipp og et overordnet mål i barnehage og skole, men noe som kan være utfordrende å realisere i praksis. Uttrykket barns deltakelse («participation») indikerer direkte aktivitet og medvirkning fra barnets side (Lodge, 2008, s. 4). I litteratur om forskning med barn understrekes betydningen av «participatory methods» (Alderson & Morrow, 2011). Begrepet barns deltakelse dreier seg her om at barna selv har vært kilder for forskning og deltatt i dataproduksjonen. I neste omgang belyses utfordringer det gir for det forsknings-etiske. Dette betyr at en ser barn som kompetente og troverdige informanter som kan delta i forskning og svare på spørreundersøkelser. Det vil si at barns liv og erfaringer kan komme til uttrykk og synliggjøres på mange forskjellige måter. Det er primært forskningens formål og problemstillinger som avgjør metodevalg og tilnærming til barn som deltakere, og de forsknings-etiske refleksjonene gjelder dermed uavhengig av metodevalg.

Barn som kompetente aktører

Oppfatningen av barn som aktører i egne liv og interesse for barns erfaringer, oppfatninger og perspektiver står sentralt, både når det gjelder barns liv generelt og i spørsmål av særlig betydning for barn (Frønes, 2007; James & Prout, 2015; NOU 2010, s. 8). I forskning der barn er informanter og anerkjennes som aktive aktører, vil bruk av barneperspektiv bety forskerens perspektiver, forestillinger om barn og barndom, tematiske interesser og teoretiske innfallsvinkler (Nilsen, 2019, s. 77). Barnas perspektiver er derimot noe annet og betegner barn som subjekt og deres egne perspektiver, noe vi ikke kan innta som voksne, men vi kan nærme oss barns egne perspektiver ved å forsøke å se verden med deres øyne og hverdagen ut fra deres ståsted. Å lytte til barns stemmer og hva de uttrykker kan sies å øke barns deltakelse og medvirkning.

Barnet som aktør er ensbetydende med en grunnleggende forståelse av læring som en subjektiv prosess (Nordahl, 2009; Nygård, 2007), der barn blir sett på som handlende og villende mennesker som ønsker å skape mening i tilværelsen. Nordahl skriver hvordan barn, unge og voksne deltar i ulike sosiale fellesskap (2008, s. 150). Vi blir påvirket av omgivelsene og tilpasser handlinger og atferd til de omgivelsene og det sosiale fellesskapet vi deltar i. Samtidig vil vi også ha tilsvarende direkte og indirekte innflytelse, og i sosiale systemer foregår det en kontinuerlig interaksjon mellom aktørene. Sommer beskriver individets aktive utvelgelse av påvirkninger fra omgivelsene og den aktive innflytelsen på sin egen oppdrags-, sosialisering- og læringsprosess. Alle tilrettelagte bestrebelser på å trekke barn og unge inn i læringsmiljøer må ha dette grunnsynet som utgangspunkt for pedagogikken (Sommer, 2006, s. 33). Forskning har dokumentert at små barn har kompetanse til å formidle følelser og intensjoner tidlig i livet (Løkken, 2000; Stern, 2007).

Forskningsmetoder og barn som informanter i pedagogisk forskning

Barnas stemme har vanligvis blitt ivarettatt gjennom kvalitativ forskning som observasjon og intervjuer, og bruk av elektroniske spørreundersøkelser er en annen metodetilnærming for å hente barns meninger som deltakere i utdanningsforskning. Svendby et al. (2019, s. 186) skriver at det bør tas i bruk verktøy og metoder i takt med den teknologiske utviklingen og det digitale nettsamfunnet barn lever i. Fane et al. (2018) hevder at få forskere har valgt og utforsket slike metodiske tilnærminger, selv om ulike sosiale medier og den teknologiske utviklingen er en viktig del av barns hverdagsliv. Her diskuteres bruken av emoji som visuell metode for å utforske barns perspektiver. Emoji eller smileys, som vi kjenner fra mobilkommunikasjon og sosiale medier, er grafiske symboler for blant annet følelser og ulike aktiviteter. Studien viser at bruken

av emoji som en visuell forskningsmetode kan løfte fram barns stemme innen forskning og vurderes som en lovende metode for barnesentrert forskning med barn som informanter. (Fane et al., 2018). En har stolt på at foreldre og lærere snakker for barn, og barns perspektiver blir ofte utelatt i forskningsprosessen siden det skrevne ordet vanligvis favoriseres i spørreundersøkelser. Yngre barn er ekskludert på grunn av manglende lese- og skriveferdigheter, og derfor kan smileys og emoji bidra til inkludering på områder som tidligere var stengt for dem, for eksempel for å øke kunnskapen om barns trivsel. Bruk av smileys hevdes å være et nyttig verktøy innen forskning og undervisning slik at barn kan bli hørt i omsorgs- og utdanningssammenheng. (Fane, 2017). Både smileys og uttrykksikoner er sterkt relatert til typiske følelsesord og kan tjene som overbevisende indikatorer på forskjellige følelser (Hu, Zhao, & Wu, 2016).

I forskning med barn møter en ofte en forventning og antagelse om at kvalitativ metode som intervju eller deltagende observasjon bør brukes. Dette synet har blitt utfordret, blant annet i flere norske undersøkelser der barn har besvart spørreskjemaer på data (Kostøl, 2014). Tidligere studier om innhold og kvalitet i norske barnehager 2000-2008 har vist manglende studier med fokus på barnas egne meninger om barnehage-tilbudet, og at barn i liten grad brukes som informanter (Borg, Kristiansen, & Backe-Hansen, 2008).

Ifølge Qvortrup (2012) konsentrerte nordisk barnehageforskning seg i stor grad om de voksne; ca. 2/3 av alle forskningsrapporter omhandlet voksne oppfatninger av barnehage-tilbudet. Når det gjelder skolen understreker Murphy, Redding og Twyman (2014) at innovasjoner ikke bare er nye måter å gjøre ting på, men også bedre måter som kan bidra til økt faglig og sosialt læringsutbytte hos elevene, og slik kan innovasjoner erstatte og supplere tradisjonelle undervisningsmetoder. Elevundersøkelsen er en årlig spør-

reundersøkelse der elever fra 5. trinn får si sin mening om læring og trivsel i skolen. Svarene brukes av skolen, kommunen og staten for å gjøre skolen bedre (Utdanningsdirektoratet, 2020).

I skolesammenheng er det dermed tradisjon for at elevene deltar i digitale undersøkelser, og i «Kultur for læring» er også 1.-4. årstrinn med som informant-gruppe.

Barns deltakelse og metodevalg i prosjekt «Kultur for læring»

Prosjektet er valgt for å belyse barns stemmer og forskningsmessige, etiske vurderinger i barnehage- og skoleforskning. Et overordnet mål er at «Barn og unge i Hedmark skal vokse opp i en kultur for læring som motiverer til utdanning og deltakelse i samfunn og arbeidsliv». Ulike kartleggingsresultater og andre data skal brukes aktivt på alle nivå i utdanningssystemet for å forbedre den pedagogiske praksisen (Høgskolen i Innlandet, 2020). Spørreundersøkelsene har som tidligere vist, fått kritikk og møtt motstand fra ulike hold, men samtidig kan det hevdes at utdanningsforskning med ulike metoder kan besvare ulike forskningsspørsmål og gi forskjellige bidrag som vil utfylle hverandre.

Kvantitative spørreundersøkelser danner grunnlag for å analysere og evaluere kvaliteten på barnehage- og skoletilbudet der både barn, foreldre og alle ansatte er informanter. I undersøkelsesinstrumentet er spørsmålene til barnehagebarna gruppert på fokusområder som trivsel og vennskap, erting, relasjon mellom barn og voksen samt gjenkjenning av tall, bokstaver og geometriske figurer. I skolens 1.-4. årstrinn dreier spørsmålene seg om temaene trivsel, atferd og relasjoner til lærer og medelever (Høgskolen i Innlandet, 2020). Undersøkelsen for 1.-4. trinn er også elektroniske, og på grunn av ulike leseferdigheter er det utarbeidet en nettportal som for barnehage med tale-

funksjon, slik at elevene får lest opp spørsmålene på skjermen. De skal ta stilling til hvor enig eller uenig de er i utsagnet ved å klikke på ett av fire smilefjes. Gjennom undersøkelsen vil elevene gi viktig informasjon til skolen om hvordan de trives, om relasjonen til læreren sin og medelever, samt hvordan de opplever undervisningen. Resultatene i nettportalen vil bli presentert på skolenivå, årstrinn og klasse med syv elever eller flere i hver gruppe for å sikre anonymitet.

Forsknings- og forbedringsarbeidet har til hensikt å utvikle ny og praksisnær kunnskap i samarbeidet mellom praksisfeltet og forskerne. Det handler også om å utvikle kunnskap om barn som deltakere og aktører i barnehage og skole som bidrag til en metodeutvikling for at barns stemme skal bli hørt (Høgskolen i Innlandet, 2020). Videre vil forskningsetikk og forskningsetiske vurderinger bli presentert generelt og deretter med utspiring i «Kultur for læring».

Forskningsetiske vurderinger

Forskningsetikk kan betegnes som «systematisk kunnskap om etisk akseptabel og uakseptabel forskningsatferd» (Bærøe, 2015, s. 115). Ifølge Alderson og Morrow vil økt kunnskap om forskningsetikk og etiske standarder bidra til en bedre balanse mellom ulike perspektiver når det gjelder barns deltakelse i utdanningsforskning. Det dreier seg om å involvere barn i forskning ved å respektere, lytte og lære av dem, og samtidig forhindre eller redusere negative konsekvenser ved deltakelse (2011, s. 142).

Hvilke etiske vurderinger og refleksjoner bør ligge til grunn for pedagogisk forskning med barn som informanter? Dette er en krevende sak, som ifølge Einarsdóttir reiser mange metodiske og etiske spørsmål og dilemmaer (2007, s. 208), og synet på barn vil påvirke de forskningsmessige valgene som tas. Selv om barn anses og respekteres som legitime og viktige informanter, må en også erkjenne at de er mer sårbare,

og at forholdet mellom voksne og barn alltid vil bære preg av asymmetri der den voksne har definisjonsmakt. Barns sosiale og lovmessige status er annerledes enn voksne, og de er i et avhengighetsforhold til andre (Hill, 2005, Mossige & Backe-Hansen, 2013). Det er forskerens ansvar å sørge for at barn både ivaretas og beskyttes, men også gis reell mulighet til innflytelse. Som forskere har vi et ansvar som innebærer å opptre med ydmykhet og respekt i møte med barns ytringer. Det dreier seg om å synliggjøre barns erfaringer og opplysninger uten å stille dem i et dårlig lys (Bae, 2006).

Uttalelsen «Jeg svarte mest ja» betegner et barns fornøyde oppsummering av egen deltakelse fra en tidligere barnehageundersøkelse, og kommentaren er valgt for å illustrere barns stemme slik det framstår i denne sammenheng (TV2 Nyhetene 19.02.2012).

Barn er definert som en sårbar gruppe som det kreves ekstra aktsomhet overfor, siden det er grunn til å anta at de kan ha spesielle utfordringer med å gi fritt, informert samtykke til deltakelse i forskning (Solbakk, 2014). Samtidig kan det sies å være et større etisk problem å ikke forske med barn i stedet for på barn; etikken krever at vi får fram deres egne perspektiver. Fottland hevder at spørsmålet om en bør legge til rette for forskning som inntar barneperspektivet, egentlig er et verdispørsmål (2000, s. 31).

Viktige spørsmål er også hvordan og i hvilken grad barns stemme kommer til uttrykk i forskningen, det vil si i hvilken grad forskningen har utviklet kunnskap om barns perspektiver, oppfatninger og erfaringer om hverdagsliv eller bestemte forhold. At barn deltar som informanter betyr ikke nødvendigvis at det er barnas perspektiv som blir lagt til grunn. Det er avgjørende forskjeller mellom å forske på, om eller med barn (Fraser, Lewis, Ding, Kellett, & Robinson, 2005; Tangen, 2011). Selv om en respekterer barn som informanter

på lik linje med voksne, er det grunn til å reflektere over de spesielle forskningsetiske utfordringene en kan møte. Å forske og formidle forskning krever etiske overveielser gjennom hele forskningsprosessen, fra planlegging og gjennomføring av forskningen til formidling og publisering av resultatene.

Forskningsetikk kan defineres som «moralske vurderinger en gjør om mål og metode i en studie» (Aubrey, 2000, s. 156). Vurderinger og etiske refleksjoner er søkt ivaretatt i FoU-prosjektet «Kultur for læring» som en integrert del av forskningen der de etiske problemene knyttet til spørreundersøkelser og bruk av resultater er løst gjennom melding til Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste. Her er alle måleinstrumenter, samtykkeklæringer og opplegg for presentasjon av data lagt fram og godkjent (Fylkesmannen, 2020). Metoden har blitt videreutviklet gjennom kontinuerlig bruk og erfaringer som er gjort i tilsvarende prosjekter i Danmark og Norge. Designet for undersøkelsen er tilpasset barnas alder og modningsnivå, og ordlyd, bilder og farger er gjort nøytrale, men samtidig lekpreget. Det er foretatt flere pre-pilottester der barn har bidratt, og reaksjoner på ulike spørsmål har vært vesentlige i videre utforming av undersøkelsen. Et eksempel på omformulering er utsagnet «Jeg liker å gå i barnehagen» til «Jeg liker å være i barnehagen» siden noen forsto det konkret som heller å spasere enn å kjøre dit. Å formulere presise spørsmål kan være en særlig utfordring på grunn av barnas alder og modenhet.

Siden barna er under 15 år, innhentes samtykke fra foresatte. Bruk av samtykke er mer problematisk ved forskning når barn deltar, og barn er ofte mer villige til å adlyde autoriteter og kan oppleve at de ikke kan protestere (De nasjonale forskningsetiske komiteer, 2016, s. 20). De har heller ikke alltid oversikt over konsekvensene av å gi informasjon. Dette er viktige momenter i forskning med barn som informanter. Det er god forskningsetikk å sikre informert samtykke

både fra barn og deres foresatte. Men hva betyr informert samtykke for barn? I praksis betyr dette barn forstår hovedpunktene i forskningsprosessen; om undersøkelsens hensikt, om hovedtrekkene i prosjektplanen, hva de vil bli bedt om å gjøre, og om mulige fordeler og ulemper med å delta i forskningsprosjektet. Det vil si konsekvenser av deltakelse, slik at barna får et mest mulig reelt grunnlag for å foreta valg om deltakelse. Dette er viktig for å forhindre utilbørlig påvirkning og tvang (Fossheim, 2015). Hensynet til beskyttelse av informanter i forskning betyr altså særlige krav når det gjelder barn (De forskningsetiske komiteers retningslinjer 2016, s. 20). Her står det at forskning om barn og deres liv og levekår er verdifull og viktig, og at barn er sentrale bidragsytere i denne forskningen.

Valg av metode er mye diskutert, og bruk av digitale, kvantitative spørreundersøkelser er av mange sett som lite egnet med barn som informanter. Samtidig kan en hevde at kvalitative undersøkelser med for eksempel intervju av barn også kan innebære negativ påvirkning fra voksne der barn fornemmer de voksnes forventninger i situasjonen og svarer ut fra dette. Videre kan det også tenkes at barn kan tørre å få fram meninger og synspunkter i en digital undersøkelse som ikke ville kommet fram i en personlig situasjon som i et intervju.

Tilstrekkelig kunnskap om barn til å kunne tilpasse både metode og innhold i forskningen til den aktuelle aldersgruppen er nødvendig, og alderstilpasset informasjon skal gis om prosjektet og forskningens konsekvenser, at det er frivillig å delta, og at en kan trekke seg fra undersøkelsen. Når en gjør undersøkelser med barn, vil voksne kunne få innblikk i at hverdagslivet i barnehage eller skole ofte ser annerledes ut fra barnets perspektiv. Det gir mulighet for å tilpasse innhold og arbeidsmåter bedre til det enkelte barn eller barnegruppe og styrke foreldreinvolvering. På den an-

dre siden kan en dokumentasjon av barnets være- og tenkemåte også gi voksne et grunnlag for forsterket voksenmakt (Kostøl, 2014, s. 39).

I forkant av undersøkelsene i prosjekt «Kultur for læring» har det vært gitt grundig informasjon til foreldre og ansatte. Likevel kan det tenkes at språklige, sosiale eller andre faktorer har forstyrret informasjonsflyt eller forståelser. Et viktig spørsmål å stille er hvordan informasjonen har blitt gitt til barna. Håndtering av samtykke til deltakelse i undersøkelsen og mulighet til praktisk å kunne trekke seg fra å delta er delegert til barnehage og skole. Hvordan rollen som medforskere og samprodusenter av kunnskap i prosjektet blir praktisert av ansatte og lærere i ulike situasjoner, vil variere og være et uavklart område. Ifølge Lid og Rugseth (2019, s. 164) innebærer samproduksjon i forskning et samarbeid mellom forskere og personer som ikke er utdannet forskere. Det er en arbeidsform og forskningsmetode som krever en forskningsetisk årvåkenhet hos forskningsinstitusjoner og forskere for å kunne identifisere og håndtere nettopp slike etiske problemstillinger og dilemmaer.

Det kan også tenkes at barn ikke har villet trekke seg fra undersøkelsen hvis en voksen har vært i nærheten. I informasjon om hvordan de voksne skal forholde seg til barnet er det lagt vekt på at barna skal føle seg trygge i situasjonen. Men det må alltid vurderes om barns relasjoner til de voksne kan ha påvirket deltakelsen eller svarene barna har gitt, i og med at en voksen kan være til stede.

Et annet område er i hvilken grad deltakelse kan ha blitt påvirket av samspillet med de andre barna. Deres innflytelse kan ha betydning for det enkelte barns mulighet til å ta en selvstendig beslutning. Dette er eksempler på konkrete situasjoner som forskerne mangler innsikt i og som kan representere etiske utfordringer og feilkilder.

Når det gjelder resultater fra undersøkelsene i både barnehage og skole, har spredningen i barnas svar vist systematiske forskjeller, for eksempel mellom gutter og jenter. Dette indikerer at de fleste deltakerne har forstått spørsmålene og tatt dem på alvor (Kostøl, 2014, s. 42). Ved å benytte nettbaserte spørreskjema uten skriftlig tekst, men med bilder, lyd og smileys for disse aldersgruppene, er dette et forsøk på å imøtekomme og tilpasse metoden til barnas behov. Resultatene og erfaringene tyder på at barn ikke har problemer med å uttrykke seg på denne måten. Det handler om å stole på og respektere barns svar og oppfatninger, og at en forståelse av barns svar og vurderinger er riktige eller sanne for barna. Barn formidler subjektive oppfatninger som bør tillegges like mye vekt som voksnes subjektive oppfatninger (Sommer, 2006). Ved å spørre om barnas opplevelser, erfaringer og perspektiver rundt egen virkelighet vil svarene være riktige for barna, og de kan betraktes som troverdige informanter (Sunnevåg, 2012). Dette støttes blant annet av annen forskning som hevder at barn er verdifulle og troverdige informanter, spesielt om tema som handler om deres egen livssituasjon (Dockett & Perry, 2007).

I etterkant av gjennomføringen har forskerne vært forsiktige med å vurdere barnas svar som uttrykk for misforståelser eller manglende realitetsorientering, ettersom det er barnas svar her og nå det spørres etter. Som hos voksne er barns oppfattelse av egen virkelighet subjektiv, og barn kan nylig ha hatt gode eller dårlige opplevelser som har påvirket svarene. Disse opplevelsene er reelle for barnet, og svarene som gis er ikke mindre viktige eller sanne. En slik forståelse ligger til grunn for at undersøkelsen kan ses som et representativt bilde av barnas situasjon og et bidrag til barns stemmer i pedagogisk forskning. Digitale metoder for undersøkelser tilpasset barns alder og modenhet reiser dilemmaer. Hvordan vi «kommer rundt» utfordringene krever videre refleksjon og etisk be-

vissthet gjennom forskningsprosessen. Det utfordrer også til videre refleksjon om medvirkning og barns rolle som medforskere. Er spørsmålene som stilles i undersøkelsene relevante for barna slik at de har reell medvirkning på hva som blir undersøkt? Deltakelse i ulike faser som for eksempel i samtaler om hva de har

svart og hva de tenker om resultatene kan være aktuelle elementer. Til sist er spørsmålet om en bør legge til rette for forskning som inkluderer barnas perspektiver et verdispørsmål. Det er også et grunnleggende etisk spørsmål som kan besvares med spørsmålet – har vi rett til å la være?

Referencer

- Alderson, P., & Morrow, V. (2011). *The ethics of research with children and young people: A practical handbook* (2. utgave). Los Angeles: Sage.
- Aubrey, C., David, T., Godfrey, R., & Thompson, L. (2000). *Early childhood educational research: Issues in methodology and ethics*. London: Routledge Falmer Press.
- Bae, B. (2006). Perspektiver på barns medvirkning i barnehage. I Kunnskapsdepartementet. *Temahefte om barns medvirkning*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Bae, B. (2007). *Å se barn som subjekt: Noen konsekvenser for pedagogisk arbeid i barnehagen*. Lokalisert på: <https://www.regjeringen.no/nb/tema/familie-og-barn/barnehager/artikler-ombarnhage/a-se-barn-som-subjekt--noen-konsekvenser/id440489/>
- Borg, E., Kristiansen, I.-H., & Backe-Hansen, E. (2008). *Kvalitet i norske barnehager: En kunnskapsoversikt*. Oslo: NOVA rapport 6.
- Bærøe, K. (2015). Institusjonelle rammer. I: Fosshem, H., & Ingjerd, H. (Red.), *Etisk skjønn i forskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- De Nasjonale forskningsetiske komiteer. (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi* (4. utgave). Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteene.
- Dockett, S., & Perry, B. (2007). Trusting children's accounts in research. *Journal of Early Childhood Research*, 5(1), 47-63.
- Einarsdóttir, J. (2007). Research with children: Methodological and ethical challenges. *European Early Childhood Education Research Journal*, 15(2), 197-211.
- Fane, J. (2017). *Why I use emoji in research and teaching*. Lokalisert på: <https://theconversation.com/why-i-use-emoji-in-research-and-teaching-75399>
- Fane, J., MacDougall, C., Jovanovic, J., Redmond, G., & Gibbs, L. (2018). Exploring the use of emoji as a visual research method for eliciting young children's voices in childhood research. *Early Child Development and Care*, 188(3), 359-374.
- Fladberg, K.L. (2020). Vil utrede kartlegging av barns trivsel i skolen. *Dagsavisen*, 30.01.20.
- Forente nasjoner (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter: Vedtatt av De Forente nasjoner 20. november 1989; Ratifisert av Norge 8. januar 1991* (Rev. oms. mars 2003 med tilleggsprotokollar). Barne- og familiedepartementet. Lokalisert på: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Fosshem, H. J. (2015). Lokalisert på: <https://www.etikkom.no/FBIB/Temaer/Personvern-ogansvar-for-den-enkelte/Samtykke/>
- Fosshem, H., Hølen, J., Ingjerd, H., & De Nasjonale forskningsetiske komiteer. (2013). *Barn i forskning: Etiske dimensjoner*. Oslo: De Nasjonale forskningsetiske komiteene.
- Fottland, H. (2000). *Barneperspektiv og selvrapportering i studiet av barns og tenårings utvikling. Teoretiske overveielser og forskningsmetodiske problemer*. Barn, nr. I. Norsk senter for barneforskning (NOSEB).

- Frønes, I. (2007). *Moderne barndom* (2. udgave). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Fylkesmannen i Innlandet (2020). Prosjektplan, 10. august. Lokalisert på: <https://www.fylkesmannen.no/nb/innlandet/barnehage-og-opplaring/kultur-forlaring/fou-skole2/>
- Hu, Y., Zhao, J., & Wu, J. (2016). Emoticon-based ambivalent expression: A hidden indicator for unusual behaviors in Weibo. *PLoS one*, 11(1).
- Høgskolen i Innlandet (2020). Kultur for læring, 8. juli. Lokalisert på: <https://www.inn.no/prosjektsider/sepu/kultur-for-laering>.
- Jacobsen, H. B. (2012). Svarer uten voksen hjelp. TV2 Nyhetene, 19. februar. Lokalisert på: <https://www.tv2.no/arkiv/nyheter>
- James, A., & Prout, A. (2015). *Constructing and reconstructing childhood: Contemporary issues in the sociological study of childhood* (Routledge classic edition series). Abingdon, Oxon: Taylor and Francis.
- Jørstad, T. (2020). Høgskoleansatte ut mot omstridt kartleggingsmetode – Nordahl inviterer til dialog. *Dagsavisen*, 7. februar. Lokalisert på: <https://www.dagsavisen.no/>
- Korsmo, E. K. (2020). Har laget etisk sjekkliste for ledere og lærere, 17. februar. Lokalisert på: <https://www.utdanningsforbundet.no/nyheter/2020/har-laget-etisk-siekkliste-for-ledereog-larere-om-kartlegging-maling-og-testing/>
- Kostøl, A. (2014). Barns medvirkning på egen barnehagehverdag: Små barn som deltakere i en digital spørreundersøkelse om barnehagens innhold. *Paideia – Tidsskrift for profesjonell pedagogisk praksis*, 07/14.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del: Verdier og prinsipper*. Lokalisert på: <https://www.regjeringen.no/no/no/dokumenter/verdier-og-prinsipper-for-grunnopplaringen/id2570003/>
- Lerø, M. (2020) Destruktiv sure- og smilefjeskartlegging. *Dagens perspektiv*, 27. januar. Lokalisert på: <https://www.dagensperspektiv.no/leder/2020/destruktiv-sure-og-smilefjeskartlegging>
- Lid, I. M., & Rugseth, G. (2019). Samproduksjon av kunnskap i forskning: Noen forskningsetiske refleksjoner. Lokalisert på: https://www.idunn.no/samproduksjon_i_forskning/9_samproduksjon_av_kunnskap_i_forskning_noen_forskningset.
- Lodge, C. (2008). *Research Matters. Student Voice and learning-focused School Improvement. International Network for School Improvement*. Institute of Education, University of London/The London Centre for Leadership in Learning.
- Lov om barnehager. Lokalisert på: <https://lovdata.no/lov/2005-06-17-64>.
- Løkken, G. (2000). *Toddler peer culture: The social style of one and two year old body-subjects in everyday interaction* (doktoravhandling). Trondheim: Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, NTNU.
- Mossige, S., & Backe-Hansen, E. (2013). For sensitivt for ungdom? I: *Barn i forskning — etiske dimensjoner*. Lokalisert på: <https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-sompdf/barn-i-forskning-web.pdf>
- Murphy, M., Redding, S., & Twyman, J. (2014). *Handbook on innovations in learning*. Charlotte, N.C: Information Age Publ.
- Niilen, R. D. (2019). Barneperspektiv: En ressurs i kritisk samfunnsvitenskap? Et faghistorisk bidrag. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 5, 77-95
- Nordahl, T. (2008). Klassen som læringsmiljø og lærerens ansvar. I: Krejsler, J., & Moos, L. (Red.), *Klasseledelse: Magtkampe i praksis, pedagogikk og politikk*, 145-162. Frederikshavn: Dafolo AS.
- Nordahl, T. (2009). *LP-modellens vidensgrundlag: Forståelse for elevernes læring og atferd i skolen*. Aalborg: Universitet i Nordjylland.
- Nordahl, T. (2010). *Eleven som aktør: Fokus på elevens læring og handlinger i skolen* (2. udgave). Oslo: Universitetsforlaget.
- NOU 2012:1 Til barnas beste Ny lovgivning for barnehagene. Lokalisert på: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-1/id669113/>

- NOU 2010:8 Med forskertrang og lekelyst. Lokalisert på: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/hoeringsdok/2010/201004890/nou_2010_8_med_forskertrang_og_lekelyst_systematisk_pedagogisk_tilbud_til_alle_foerskolebarn.pdf
- Nygård, R. (2007). *Aktør eller brikke? Søkelys på menneskets selvforståelse*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa. Lokalisert på: <https://lovdata.no/lov/1998-07-17-61>
- Qvortrup, L. (2012). Kvalitet i dagtilbudet: Hva sier barnene? I: Nordahl, T., Kostøl, A. Sunnevåg, A. K., Knudsmoen, H. Johnsen, T., & Qvortrup, L. *Kvalitet i dagtilbudet – set med børneøjne: En kortlægning af pilotprojektet: LP-modellen i de kommunale dagtilbud*. Frederikshavn: Dafolo.
- Solbakk, J. H. (2014). Lokalisert på: <https://www.etikkom.no/FBIB/Temaer/Forskning-pa-bestemtegrupper/Sarbare-grupper/>
- Sommer, D. (2006). Oppdragelse, sosialisering og verdiformidling i senmodernitet- nye perspektiver. I: Johansen, J.-B., & Sommer, D. (Red.), *Oppdragelse, danning og sosialisering i læringsmiljøer*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Staksrud, E. (2013). Forskning på barns bruk av internett. Lokalisert på: <https://www.forskningsetikk.no/ressurser/publikasjoner/barn-i-forskning-etiske-dimensjoner/>
- Stern, D. (2007). *Her og nå: Øyeblikkets betydning i psykoterapi og hverdagslivet*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Sunnevåg, A.-K. (2012). *Barnehagen som læringsmiljø og dannelsesarena: En artikkelsamling om forsknings- og utviklingsarbeid i 17 barnehager i Hedmark, 9-2012*. Elverum: Høgskolen.
- Svendby, E. B., Øien, I., & Willumsen, E. (2019) Involvering av barn i samproduksjon i forskning: Metodologiske og etiske aspekter. I: Askheim, O. P., Lid, I. M., & Østensjø, S., *Samproduksjon i forskning: Hva er det, og hva innebærer det?* Universitetsforlaget.
- Tangen, R. (2011). *Barns stemme i spesialpedagogisk forskning*. Lokalisert på: <https://utdanningsforskning.no/artikler/barns-stemme-i-spesialpedagogiskforskning---en-kartlegging-av-doktoravhandlinger-i-spesialpedagogikk19902009/>
- Tholin, K. R. (2007). Omsorg og medvirkning: Barn som medskapere av fellesskap i barnehagen. I: Moser, T. & Röthle, M. (Red.), *Ny rammeplan – ny barnehagepedagogikk?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Utdanningsdirektoratet (2020). Lokalisert på: <https://www.udir.no/tall-og-forskning/brukerundersokelser/eleverundersokelsen/>